

Working papers Migration and Development series
Report No. 12

Afrikaanse migrantenorganisaties in Nederland **Ontwikkelingsactiviteiten en opinies over ontwikkelingssamenwerking**

Ton van Naerssen, Joep Kusters en Joris Schapendonk

December 2006

Migration and Development Research Group (Department of Human Geography)
Radboud University, Nijmegen, the Netherlands

in collaboration with

the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Social Affairs and Employment (the Netherlands)

Voorwoord

Deze studie is deel van het onderzoeksproject “International Migration and Development: Viewpoints and Policy Initiatives in the Countries of Origin”. Het onderzoek werd verricht onder auspiciën van de onderzoeksgroep “Migration and Development” van de Radboud Universiteit Nijmegen en gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het onderzoeksproject begon in mei 2006 en had als doel een beter begrip te verkrijgen van het perspectief van de zendende landen op de gevolgen van internationale migratie voor nationale ontwikkeling (met een nadruk op Sub-Sahara Afrika). Het onderzoek betrof een verkenning naar (1) de percepties van en de verbanden tussen internationale migratie en ontwikkeling vanuit het perspectief van de emigratielanden, en (2) de trends in beleid die erop gericht zijn om enerzijds de negatieve gevolgen van internationale migratie te minimaliseren en anderzijds haar ontwikkelingsimpact te optimaliseren. De gezichtspunten, de interpretaties, de aanbevelingen en conclusies in dit deelrapport is die van de auteurs en niet noodzakelijkerwijze die van de betrokken ministeries.

Inleiding

Dit rapport is gebaseerd op onderzoek naar de ontwikkelingsactiviteiten en opinies van Afrikaanse migrantenorganisaties (MO's) in Nederland. Het doel van dit onderzoek was een beeld te krijgen van:

- (1) de activiteiten van de MO's op het terrein ontwikkelingssamenwerking;
- (2) de ontwikkelingsvisie van deze organisaties;
- (3) de verwachtingen van Afrikaanse MO's ten aanzien van Nederlandse ontwikkelingsorganisaties;
- (4) hun opinie over internationale migratie en het migratiebeleid in de landen van herkomst en in Nederland;
- (5) hun visie op de eigen rol in Nederland en voor de landen van herkomst.

Op basis van dit onderzoek zijn een aantal aanbevelingen geformuleerd.

Het aantal Afrikaanse migrantenorganisaties in Nederland is groot. Een onderzoek van Anja van Heelsum (2006) onder migranten uit een zestal Afrikaanse landen in Nederland kwam tot ongeveer 150 organisaties. In dit rapport beperken we ons tot de Afrikaanse MO's die (a) betrokken zijn bij ontwikkelingsprogramma's en -projecten; (b) staan ingeschreven bij de Kamers van Koophandel. Bovendien concentreren wij ons in principe op de kernlanden die voor het meeromvattende onderzoeksproject naar Internationale Migratie en Nationale Ontwikkeling waren geselecteerd. Dit waren de landen Burkina Faso, Burundi, Congo (Democratische Republiek), Ethiopië, Ghana, Kaapverdië, Kenia, Nigeria, Rwanda, Soedan, Uganda.

Voor dit onderzoek ongeveer 30 Afrikaanse MO's geïnterviewd, waarvan een aantal telefonisch. Het onderzoek was kwalitatief van aard. Eerst werd op basis van informatie van medefinancieringsorganisaties (MFO's), internet en andere bronnen een lijst van alle in aanmerking komende MO's samengesteld. Daarna werd nagegaan of deze nog bestonden. Het bleek dat vele MO's hun activiteiten hadden gestaakt en/of niet bereikbaar waren. De lijst van 67 MO's waaruit voor de interviews is geput en die in het deelrapport 'Afrikaanse migrantenorganisaties in Nederland betrokken bij ontwikkelingssamenwerking' zijn vermeld is dus minder omvangrijk dan de oorspronkelijke lijst. Vervolgens werden per kernland minstens twee organisaties geselecteerd. Ook werden overkoepelende MO's en netwerkorganisaties geselecteerd. Niet alle organisaties die wij benaderden konden worden geïnterviewd. Dit kwam meestal door de vakantieperiode gedurende welke het onderzoek moest plaatsvinden. Voor Kenia was slechts één MO bereikbaar. Voorts hebben wij in Nederland geen ontwikkelingsgerichte organisatie gevonden van migranten uit Burkina Faso.

Daarnaast is voor het onderzoek gebruik gemaakt van een beperkt aantal informanten uit de wereld ontwikkelingssamenwerking, met name van de medefinancieringsorganisaties (MFO's). Verder zijn de bevindingen gebaseerd op een conferentie SMS-vluchtelingen in Den Haag in mei 2006 en African Axis in Brussel in juni. Ook werd in juni een bijeenkomst met MO's op het Ministerie van Buitenlandse Zaken gevolgd. Tenslotte is ook gebruik gemaakt van secundair bronnenmateriaal. Een recent rapport dat over

diasporaorganisaties en ‘ontwikkeling’ gaat, is een rapport dat Hein de Haas gemaakt heeft in opdracht van OXFAM/NOVIB. Dit rapport geeft een overzicht van recente activiteiten van met Ministerie van Buitenlandse Zaken (BUZA) op het terrein van internationale migratie en ontwikkeling. De Haas noemt een aantal recente beleidsdocumenten; verscheidene initiatieven zoals het Migratie en Ontwikkeling (MIDA) programma van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) en het Ondernemen over de Grens van IntEnt; een beperkte belangstelling voor particuliere overmakingen (voornamelijk via het NFX – de Netherlands Financial Sector Development Exchange); en een sterke relatie met organisaties van het maatschappelijk middenveld, met name de Nederlandse Medefinancieringsorganisaties (MFO’s). Zijn overzicht laat enerzijds zien dat BUZA terdege betrokken is bij het migratie- en ontwikkelingsdebat, maar dat anderzijds een duidelijk beleid ten aanzien van de rol van de MO’s in Nederland en ontwikkeling in de landen van herkomst nog ontbreekt. Het rapport van Hein de Haas is gebaseerd op interviews met vertegenwoordigers van intermediaire organisaties; migrantenorganisaties zijn nauwelijks bezocht. In ons onderzoek gaat het juist om de visie van deze organisaties, zij het met de beperking tot Afrikaanse MO’s. Men kan ons onderzoek dus beschouwen als complementair aan die van hem.

In dit rapport gebruiken we de woorden migrantenorganisaties en diasporaorganisaties als synoniem. In de tekst hebben we alleen namen van MO’s vermeld als dit niet te vermijden viel. Om redenen van anonimiteit hebben we in de citaten ook geen landen genoemd, maar wordt gesproken van ‘herkomstland’ of ‘ons land’ (al is dit laatste strikt genomen niet altijd juist). Alleen als het niet anders kon en we mochten veronderstellen dat de betreffende MO er geen bezwaar tegen had is de naam van een organisatie vermeld. Om de levendigheid van het gesproken woord te benaderen zijn soms niet geheel juiste zinsconstructies gehandhaafd. De afkortingen MO en MFO staan voor respectievelijk migrantenorganisatie en medefinancieringsorganisatie.

Wij willen iedereen die aan dit onderzoek heeft meegewerkt bedanken. De bereidwilligheid om mee te werken was groot. Dit rapport is kort gehouden. Wij hopen te zijner tijd een uitgebreider verslag te maken, maar verwachten niet dat de conclusies in belangrijke mate zullen verschillen van dit rapport.

Profiel van de Afrikaanse migrantenorganisaties in Nederland

Slechts enkele MO’s zijn meer dan tien jaar geleden opgericht; de meerderheid heeft zich na het jaar 2000 bij een Kamer van Koophandel ingeschreven. Het gaat overwegend om eerste generatie MO’s. De meeste MO’s die wij interviewden noemden zich vluchtelingen- of migrantenorganisaties, ook als ontwikkelingsdoeleinden een belangrijke plaats bij de activiteiten innemen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij Somalische organisatie HIRDA. Uitzonderingen zijn er ook. Zo noemt IBEM (Nigeria) zich “een kleinschalige ontwikkelingsorganisatie”.

De voornaamste redenen om een MO te beginnen liggen zelden op het gebied van ontwikkelingsgerichte activiteiten. Dit is logisch omdat een groot aantal organisaties begint als vluchtelingenorganisatie en er een grote behoefte is aan onderlinge steunverlening. Het gaat om:

- (a) het behartigen van de belangen van de achterban en het geven van morele en andere steun (vooral in het geval van vluchtelingen);
- (b) het vergemakkelijken van het integratieproces;
- (c) het in stand houden van gezamenlijkheid door culturele activiteiten.

De belangenbehartiging kan verschillende vormen aannemen. Bij belangenbehartiging behoort bijvoorbeeld voorlichting over de Nederlandse cultuur, vertalen, advies bij financiële transacties, studie en werk.

Uitzonderingen zijn er ook hier, zoals een migrantenorganisatie die werd opgericht met een politieke doelstelling en als afgeleide daarvan de doelstellingen had van integratie in Nederland en het opzetten van ontwikkelingsprojecten. De respondent benadrukte dat de organisatie het oorsprongland niet in de steek laat, noch op politiek gebied noch op economisch gebied. Het hoofddoel is om de nationale diaspora over de hele wereld te mobiliseren om democratisering, goed bestuur en transparantie in het beleid van het herkomstland te bereiken.

Een veelvoorkomend verschijnsel is dat men in een relatief korte periode (+/- 2 jaar) de doelstellingen van de organisatie uitbreidt met activiteiten die gericht zijn op ontwikkelingsdoeleinden in het herkomstgebied. Het hangt van de aard van de organisatie af, in hoeverre er sprake is van een duidelijke ontwikkelingsvisie.

Een MO die ongeveer zes jaar geleden werd opgericht om onderlinge contacten te bevorderen en waar Nederlands voertaal was, werd na drie jaar opgesplitst in een suborganisatie voor activiteiten in Nederland en in een ander deel ontwikkelingsgerichte activiteiten in het herkomstland.

Globaal valt een onderscheid te maken tussen de grotere MO's, die een relatie hebben met een MFO's en/of DGIS, en een brede rand van organisaties daaromheen. Van de geïnterviewde MO's waren er twaalf die een relatie hadden met een MFO. De brede rand erom heen bestaat uit organisaties die bijvoorbeeld net zijn opgericht, die klein zijn, of waarvan het land van herkomst niet behoort tot de concentratielanden van de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking (OS), en die daardoor buiten de institutionele arena blijven. Een grote, professionele, organisatie is bijvoorbeeld de Somalische HIRDA. Deze telt nu ongeveer 120 leden (zij had er 400 voordat de exodus naar Engeland begon). De organisatie is in 1998 opgericht, heeft goede banden met de wereld van de MFO's, is betrokken bij een groot aantal projecten in Somalië en beschikt over een jaarlijks budget van 1 miljoen Euro. Zij bestaat uit zowel een Nederlandse als een Somalische afdeling. Met 69 fulltimers en 35 parttimers is de staf in Somalië aanzienlijk groter dan die in Nederland. Ongeveer de helft van de MO's zijn echter stichtingen met een bestuur en een beperkt aantal leden. Verder steunt men op donateurs uit familie- en vriendenkring. Soms is het bestuur gemengd. Het bestaat dan naast migranten uit personen van Nederlandse afkomst.

Klein is de stichting waar een Afrikaanse arts en zijn Nederlandse vrouw de motor achter de organisatie vormen. Samen met vrienden omvat deze stichting tien leden (het aantal migranten uit dit Afrikaanse land in Nederland is overigens ook niet groot).

Een ander voorbeeld is een stichting die bestaat uit 12 personen. Het bestuur bestaat uit 5 leden, waarvan drie autochtone Nederlanders. Daarnaast is er een sponsorgroep die bestaat uit enkele personen die de subsidies coördineren.

Het is niet zo dat we kunnen zeggen dat deze kleine organisaties minder effectief of efficiënt werken. Sommige prefereren onafhankelijk te zijn en blijven daardoor klein. Andere hebben aardige initiatieven, maar vallen buiten de MFO-boot omdat hun land niet behoort tot de voorkeurlanden van OS. Ook kan het bereik van deze kleine organisaties aanzienlijk zijn. Zo claimt een organisatie met weinig leden via een mailinglist een bereik van 900 personen in Nederland en Engeland. Het blijkt vooralsnog helaas moeilijk om het bereik van de geïnterviewde MO's gezamenlijk vast te stellen. Hiervoor is nader onderzoek nodig, waarbij een onderscheid moet worden gemaakt tussen bereik in Nederland (West-Europa) en in Afrika (de doelgroepen).

In de meeste gevallen geven de respondenten aan 'open organisaties' te zijn waarin iedereen, los van etniciteit en nationaliteit, welkom is. De praktijk kan echter weerbarstiger zijn. Er zijn namelijk ook voorbeelden van etnische verschillen en spanningen binnen de migrantenorganisaties. Waar het herkomstland en de migrantengroep groot zijn, worden regionale organisaties opgericht. Soms zijn daar ook goede redenen voor.

Nuba Mountains Solidarity Abroad (NMSA) werkt voor de Nuba bevolking in de Soedan; de *Organisation of Southern Soedan Community in the Netherlands* heeft als doel de verbetering van de situatie in het zuiden van Soedan, evenals de Stichting Gowraar, die zich gespecialiseerd heeft op het verbeteren van de gezondheidssituatie aldaar.

Over de regionale gebondenheid zegt een tweede generatie MO:

“Veel migranten zijn gericht op hun eigen achterban in het thuisland. Wij willen hiervan af en een open visie hebben. Wij kiezen ervoor de heterogeniteit van de organisatie te waarborgen. Omdat iedereen zich met ons kan identificeren hebben wij steun van migranten uit het hele land.”

In veel gevallen is er sprake van verbondenheid met een koepelorganisatie. Veel genoemde organisaties/initiatieven zijn: Afroneth, VON en Afrika Netwerk. Weer een ander type organisatie is *Afrika Next Door*, die als doel heeft Afrikaanse zelforganisaties te ondersteunen en professionaliseren. Naast “multinationale” koepelorganisaties zijn er ook voorbeelden van koepelorganisaties op nationale of regionale basis. Voorbeelden zijn: MSAADA (Congo) en Recogin (Ghana).

De Congolese organisatie MSAADA-CNS is een oudere organisatie (opgericht in 1987) die zich uitbreidde en later fragmenteerde. Nu fungeert zij als een 'soort adviesorgaan voor allerlei Congolese zelforganisaties' en stimuleert zij kleinere organisaties om ontwikkelingsprojecten uit te voeren.

Naast koepelorganisaties zijn informele overlegstructuren van groot belang. Wanneer MO's eenmaal van de grond zijn gekomen, gaan zij vaak op zoek naar interorganisatorische samenwerking om het bereik en impact van de activiteiten te vergroten. In de meeste gevallen gaat het hierbij om gezamenlijke projecten in Nederland, zoals het organiseren van een Afrikaans festival. Het contact tussen de organisaties is meestal niet geformaliseerd en niet structureel. Echter, de vertegenwoordigers weten elkaar wel snel te vinden wanneer dat weer gewenst is.

De ontwikkelingsactiviteiten. Succesfactoren en problemen.

De meeste projecten zijn kleinschalig en liggen op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en micro-economie. Het bereik loopt uiteen van een tiental tot enige honderden personen. Een grote organisatie zoals de Somalische HIRDA heeft omvangrijkere projecten, zoals een streekhospitaal, met een bereik van 70.000 personen. Maar dit voorbeeld is niet representatief voor de meeste projecten van MO's.

- (a) Voorbeelden op het gebied van onderwijs zijn: de bouw van scholen op platteland; een timmeratelier voor stadswezen om ze een vak te leren; beurzen voor scholieren en computers voor studenten.
- (b) Op het terrein van de gezondheid: inzameling van brillen voor mensen met rivierblindheid; inzameling en materiele ondersteuning van een ziekenhuis.
- (c) De fysieke infrastructuur betreft projecten zoals een motorpomp om water uit de rivier te halen voor irrigatie; de organisatie van vuilophaaldiensten (het bereik is ongeveer 800 gezinnen in twee wijken) en het faciliteren van een busproject.
- (d) Voorbeelden van economische projecten zijn: een pluimveeproject (die werkgelegenheid biedt aan 70 mensen waaronder 50 vrouwen en een boerencoöperatie voor het verstrekken van microkrediet (bereik 400 personen).
- (e) Meer sociaal georiënteerd zijn een *women empowerment* project (bereik 500 personen) en een remigratie project (nog in de startfase).
- (f) Op politiek gebied liggen: lobbywerk voor *good governance*, een bewustzijnsprogramma voor vrede en mensenrechten (bereik 250 personen) en een *Peace and Human Rights Awareness programma* (250 personen).

Hoe komen projecten tot stand? Meestal liggen persoonlijke en familierelaties aan de basis. De projecten vinden dan ook vaak plaats in de stad of regio waar de initiatiefnemers in Nederland vandaan komen.

“ Toen ik het dorp bezocht waar mijn vader woont, zag ik dat er niet veel aan de situatie veranderd was: het dorp stagneerde. Daarom besloot ik om iets te doen. Onderwijs is belangrijk voor ontwikkeling. Met kennis kan een positieve spiraal in werking worden gezet. Onze stichting is daarom opgezet met het doel om zoveel mogelijk kinderen van het dorp een beurs te geven om naar school te gaan. Echter, het bleek dat de school helemaal niet in staat was om kinderen goed op te leiden. Het gebouw was vervallen en het onderwijsmateriaal was verouderd. Dus hebben we de doelstelling verbreed tot de verbetering van het onderwijs en de bouw van schooltjes in de regio.”

Het traditionele dorps hoofd wordt vaak genoemd als belangrijk.

“ Ons belangrijkste project is een project voor het inzamelen van brillen voor mensen met rivierblindheid. Door hier in Nederland met een opticien samen te werken kwamen we aan 700 brillen. Deze zijn toen op eigen kosten meegenomen. Dit project heeft niet alleen als doel om mensen te laten zien, maar ook om mensen weer sociaal bij de rest van de maatschappij te betrekken. Het project heeft een groot bereik. Mensen horen er weer bij. Op het laatst waren er brillen tekort. Inmiddels liggen hier in Nederland alweer honderden brillen klaar, het project blijft gewoon doorlopen. De *chief* van het dorp heeft ons een stuk land toegewezen om in de toekomst iets duurzaam neer te zetten, bijvoorbeeld een oogkliniek.”

“ Nu hebben we dit project van microfinanciering waarbij de vrouwen geld kunnen lenen. Ze moeten hun kinderen dan wel naar school sturen. De *chief* van de stam is eindverantwoordelijke voor deze vrouwen, hij is een soort van priester, via hem kunnen ze een verklaring krijgen dat ze betaald hebben.”

“We werken niet samen met de lokale overheden omdat we de efficiëntie van onze initiatieven niet willen verstoren. We werken met rechtstreeks met projecten om ambtenarij en bureaucratie tegen te gaan. Het dorps hoofd en het comité van de dorpen worden wel bij onze projecten betrokken.”

Zoals echter opgemerkt gaat het bij de Afrikaanse MO's in Nederland hoofdzakelijk om eerste generatie-organisaties. Bij de tweede generatie kan het zijn dat persoonlijke relaties een minder sterke rol spelen. Over de Kaap Verdise gemeenschap in de Rijnmond wordt gemeld dat eerste generatie activiteiten veelal gelokaliseerd zijn rond de plaats van herkomst en kleinschalige infrastructurele en gezondheidsprojecten betreffen. De tweede generatie kijkt de zaken meer op afstand houdt. Daardoor wordt het mogelijk om meer structureel te werken.

Veel – niet alle - MO's stellen dat het initiatief voor de projecten uitging van plaatselijke bewoners of organisaties. Dikwijls wordt de lokale counterpart geformaliseerd tot een plaatselijke *community based organisation* (CBO) of NGO. Dit geldt met name voor de de organisaties die steun krijgen van de Nederlandse MFO's.

“De vrouwen binnen het project zijn leden van een boerenorganisatie. Het project is zeer goed ontvangen door de lokale gemeenschap. In het begin is het natuurlijk spannend omdat je binnen een gemeenschap iets losmaakt en de verhoudingen verschuiven, maar het ging zeer goed.”

Over een MO die een maniokmolen project in een plattelandsgebied heeft het volgende. Het project is tot stand gekomen in overleg met vrouwen uit het gebied, aan wie gevraagd is waar zij behoefte aan hadden. Ook is een gemeenschapsorganisatie gevormd. De maniok moet gestamd worden om er meel van te maken, maar in plaats van stampen kunnen de vrouwen het nu machinaal maken. Hiervoor heeft de MO in Nederland fondsen gekregen, onder andere van een particulier bedrijf. Het project werkt goed, dagelijks maken zo'n 90 gezinnen gebruik van de molen. Vna de opbrengst wordt de molenaar betaald. Ook wordt een deel van de opbrengst opzij gelegd om eventuele schade aan de molen te kunnen betalen. Nu is de MO bezig met het opzetten van een tweede molen. De lokale gemeenschap is gevraagd om 1000 euro te sparen, dan probeert de door een MFO gesteunde MO via subsidies de rest bij te leggen.

Een groot aantal projecten is nog niet zo lang geleden begonnen. De duurzaamheid van deze projecten valt daarom nog niet altijd vast te stellen. Als factor voor het succes van een project wordt meestal aangevoerd dat de lokale gemeenschap erbij betrokken is en dat er behoefte aan of vraag naar het project was. Het gaat om de bevolking en niet om de overheid:

“ Het bereik van het project is dagelijks 90 gezinnen, wat er op duidt dat het initiatief aanslaat. Het is duurzaam De kracht van dit project zit in het overleg wat gevoerd is met de mensen daar, er is gekeken naar hun behoeften.” (Over het eerder genoemde project van de maniokmolen).

Een andere succesfactor die genoemd wordt is ‘zichtbaar resultaat’.

“ De mensen wilden eigenlijk alleen geld en waren bang om uitgebuit te worden, dit was eerder een paar keer gebeurd. Dit wantrouwen is doorbroken omdat onze organisatie heeft aangetoond dat wat ze doet wel werkt. ”

“De mensen staan achter onze organisatie waardoor we een grote invloed hebben in de gebieden waarin we actief zijn. Men heeft gezien dat we resultaten boekten, zodat de mensen positief over onze organisatie denken. Acht jaar geleden werden we zeer argwanend bekeken, namelijk als een organisatie die geld zou kosten, maar nu gebleken is dat we de mensen en vooral de kinderen echt willen helpen is dat beeld veranderd. Wanneer de gemeenschap en de lokale overheid besluiten willen nemen dan moeten ze rekening houden met onze organisatie. We hebben dus invloed.”

Professionaliteit is ook een factor. De vertegenwoordigers van de MO's zijn vaak goed geschoold. In sommige gevallen houden zij zich in het professionele werkveld bezig met zaken die samenvallen met de doelstellingen van de organisaties (of omgekeerd) .

Voorbeelden hiervan zijn een consultant naar het effectiever maken van overmakingen; idem voor *empowerment* van diasporaorganisaties) en een commerciële adviseur voor etnisch ondernemerschap en transnationale transacties. Andere succesfactoren zijn een goede voorbereiding en een niet al te ambitieuze doelstelling. Herhaaldelijk wordt ook verwezen naar de steun van MFO's.

Om begrijpelijke reden spreken MO's zich niet graag uit over projecten die misliepen. Wel worden problemen vermeld. Problemen waar men tegen aanloopt zijn de politieke situatie, corruptie, mentaliteitsverschillen, trage communicatie, en de noodzaak om tussenpersonen op de projectlocatie te betalen.

“De politieke situatie is zeer instabiel. Dat maakt het mogelijk dat een project in één keer weg valt door bijvoorbeeld een machtsgreep door een of andere *warlord*. Ieder moment verwacht je dat er iets kan gebeuren. Er is geen overheid voor de garantie van de veiligheid. In juli kwam er een *warlord* in de regio wat zorgde voor veel spanningen en onrust, dat heeft veel negatief effect op de projecten, hier kan eigenlijk niets aan gedaan worden.”

“Er is veel miscommunicatie en door de slechte infrastructuur verloopt het project zeer traag.”

“Wij vinden ons project een succes. Voorlopig zijn de doelstellingen bereikt. Er zijn echter moeilijkheden die overwonnen moeten worden. Om de school duurzaam te laten zijn moet het toebehoren aan de lokale bevolking, echter dit is moeilijker dan het lijkt. In het begin is de lokale gemeenschap erg betrokken, maar later vlakt dat af en blijkt de animo is niet zo groot als gedacht. Eerst hadden we een aantal Nederlandse vrijwilligers gevraagd de school op te bouwen. We werden er ons later van bewust dat dat geen duurzame oplossing was, dus nu hebben we een lokale aannemer bij het project betrokken. Maar *ownership* blijft een probleem. Zoals gezegd is het enthousiasme snel verdwenen. Behalve van onze lokale counterpart. De lokale counterpart is voor ons goud waard. Hij is betrouwbaar, en zet zich volledig in voor het scholenproject.”

“Het scholenproject is een succes. Het initiatief kwam van ons, maar in de loop van de tijd kwamen we er wel achter dat we een partner nodig hadden. Om corruptie te voorkomen moest deze partner buiten de lokale overheid staan. Uiteindelijk vonden we een advocaat die onze belangen wilde behartigen. De eerste maanden deed hij dat vrijwillig, later hebben we hem een vergoeding gegeven.”

“Het computerproject liep in het begin fantastisch. Echter, de sleutel tot succes ontbrak: duurzaamheid. We hebben voor drie maanden internet betaald, maar dan zie je toch, en dat is erg jammer dat men niet in staat is deze internetaansluiting te handhaven.”

De ontwikkelingsvisie van de migrant-organisaties

De woordvoerder van de MO's zijn zich ervan bewust dat het bij ontwikkelingsprojecten niet gaat om charitatieve gebaren van buitenaf, maar om lokale inbedding.

“Je moet uitgaan van de ideeën die mensen daar hebben.”

“Je moet kijken waar vraag naar is. Mensen daar moeten initiatief tonen, ze moeten leren om goed met de projecten om te gaan en geld opzij te leggen. Misschien dat ze later geen subsidie kunnen krijgen voor een bepaald project; door geld opzij te leggen kunnen ze dan zelf de kosten dragen. Dit komt ook het duurzaamheidsaspect van de projecten ten goede.”

“Wij zijn ons ervan bewust dat er moet worden aangesloten op lokale initiatieven. Duurzaamheid, transparantie en *ownership* zijn belangrijk.”

Lokale inbedding kan echter risico's inhouden, wanneer traditionele lokale structuren bevestigd worden. Dit blijkt uit een eerder citaat, dat hieronder volledig volgt.

“Nu hebben we dit project van microfinanciering waarbij de vrouwen geld kunnen lenen. De vrouwen moeten al een kleine zaak hebben want als je geeft aan vrouwen die niets hebben dan wordt het geld geïnvesteerd in consumptie. Ze moeten hun kinderen ook naar kunnen school sturen. De *chief* van de stam is eindverantwoordelijke voor deze vrouwen, hij is een soort van priester, via hem kunnen ze de verklaring krijgen dat ze bijvoorbeeld betaald hebben..”

De meeste MO's hebben oog voor lange termijn perspectieven.

“Het gaat om verbetering van de leefsituatie en de opbouw van het land”

“Ontwikkeling gebeurt met kleine stappen, waarbij je ons inziens met onderwijs beginnen moet.”

In de vorige paragraaf werd al opgemerkt dat men weinig vertrouwen heeft in de overheid, die niet betrouwbare wordt geacht. Meer dan in de overheid heeft men vertrouwen in civiele organisaties. Als als die er zijn, wat op het platteland niet altijd het geval is.

“De regering is corrupt.”

“Drie thema's moeten centraal staan, namelijk onderwijs, infrastructuur en veiligheid. Deze drie sectoren zorgen voor een betere ontwikkeling van ons land. Echter, de drie sectoren kunnen zich alleen goed ontwikkelen als het land *good governance* doorvoert op alle schaalniveaus.”

“Goed bestuur is natuurlijk ook zeer belangrijk. Wij kunnen ons daar niet op richten omdat dit aspect meer een zaak is van bilateraal en multilateraal overleg. *Good governance* kunnen wij niet beïnvloeden.”

“Wij moeten naar lokale partners zoeken die effectief te werk gaan en gedurende het gehele proces betrouwbaar zijn. Dat zijn NGO's meer dan lokale overheden. Laten we hopen dat de lokale overheden ooit goede partners zijn.”

Over ‘ontwikkeling’ wordt binnen de organisaties in verschillende mate gereflecteerd. In sommige MO's vinden geen of nauwelijks discussies over ‘grote thema's’ plaats. Redenen hiervoor zijn dat de organisatie klein is, dat er weinig tijd beschikbaar is en dat men de discussies vaak abstract vindt.

“Nee, we filosoferen natuurlijk wel, maar echte discussies over ontwikkeling is er niet in onze organisatie. Misschien zijn we daarvoor wel een te kleine organisatie.”

Binnen andere MO's worden intensieve discussies gevoerd, niet zozeer binnen de gehele organisatie als wel onder de bestuursleden en de betrokken groep eromheen. Internationale structuren krijgen dan de aandacht

“Ontwikkeling moet bijdragen aan de verbetering van de structuren van het land. De economische en materiele infrastructuur moet verbeterd worden. Ontwikkeling gaat stap voor stap, waarbij voorlichting op het gebied van politieke, sociale *issues* en economie essentieel is. Mensen moeten weten hoe de wereldeconomie werkt en hoe ze daarin mee kunnen draaien. Daarvoor is bewustwording nodig van de interne mogelijkheden van een land.”

“Ons land is rijk. Maar de overheid moet onze economie meer beschermen. Wij kunnen het hele jaar door tomaten verbouwen en exporteren die. Toch importeren wij ook tomaten uit Spanje en Italië. De vraag is waarom.”

Migrantenorganisaties en de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking.

“We zijn ook belastingbetaler. De overheid zou een deel van het geld van OS kunnen uitgeven als subsidie voor organisaties die ontwikkeling ondersteunen.”

De MO's zijn gewend om projectmatig te werk te gaan. De achterban biedt in het algemeen weinig financiële armslag. Sommige MO's slagen erin voor elke activiteit andere organisaties/instellingen benaderen voor (co-)financiering. Afhankelijk van de ervaring, institutionalisering en professionaliteit van de MO, weet men voor welke activiteit waar het beste aan te kloppen. Wie met de MO's praat over hun projecten, krijgt na verloop van tijd een hele staalkaart te zien van Nederlandse instituties, instellingen en organisaties. Het Directoraat-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking (DGIS) wordt genoemd, het Linkis programma van de MFO's Cordaid, HIVOS, ICCO en

Oxfam/NOVIB, en het NCDO. Van de overheid worden ook de provincie en de gemeenten vermeld. Het gaat bij de bovengenoemde instellingen zowel om advies als om fondsen.

“ De provincie verleent ons ieder jaar subsidie. Wij zijn een bovenlokale organisatie wat inhoudt dat we binnen het kader van de hele provincie vallen. Ook krijgen wij kadertraining, hoe we de dingen moeten organiseren en hoe we om moeten gaan met onze leden. Dit wordt aangeboden door het provinciale steunpunt minderheden. Deze geeft weer advies aan de provincie en krijgt omgekeerd input van ons.”

Financiële ondersteuning wordt verder ondermeer verkregen van de Rotary Club, het Oranje Fonds, en Wilde Ganzen. Het bedrijfsleven is minder sterk vertegenwoordigd. Genoemd werden de Nederlandse pluimveesector, Honda, de Rabo bank en Randstad.

Echter, niet iedere MO slaagt erin fondsen te verwerven:

“Ondanks veel moeite is het erg moeilijk om precies aan de regels te voldoen om fondsen te krijgen. Hier hebben wij gewoonweg onvoldoende kennis van. Het systeem is ingewikkeld....en er zijn onduidelijkheden.rol. De mogelijkheden zijn ons ook niet allemaal bekend. Wij zijn door het Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (COS) doorverwezen naar de MFO's. Maar het is tot op heden nog niet gelukt om geld te krijgen. ”

Omdat de MO's gewend zijn om projectmatig te werk te gaan, zijn ze redelijk flexibel en vrij in het organiseren van verschillende activiteiten. Een nadeel is echter dat een structurele financiële ondersteuning ontbreekt, waardoor het professionaliseren van een organisatie bemoeilijkt wordt. De MO's functioneren vrijwel allemaal op basis van vrijwilligheid, enkele organisaties daargelaten. Sommige MO's vinden dit prima, omdat ze het verlies van de onafhankelijkheid vrezen. Bij andere is de wens tot structurele ondersteuning wel degelijk aanwezig. Een respondent zegt hierover:

“ In de tijd van d'Ancona (vanaf 1993 tot 2000) bestond het concept van de de banenpoelen. Er werden leden van onze organisatie in dienst genomen door de lokale overheid. In deze periode konden we professioneel werk verrichten. Nu is dit alles afgebroken [.... ...] .Dus men kan zeggen dat de impact van Afrikaanse zelforganisaties afhankelijk is van het politieke klimaat in het land. Wanneer we ondersteund worden zitten we in een positieve spiraal, wanneer we niet ondersteund worden hebben we veel minder impact omdat structurele steun ontbreekt.”

Overigens zijn de meeste MO's die wij geïnterviewd hebben redelijk tevreden over de bestaande structuren omdat zij daardoor op dit moment verzekerd zijn van toegang tot instituties, de politieke- en beleidsagenda en financiering – vooral via de MFO's.

” Samenwerking is gewenst omdat het nodige geld er vandaan kan komen. Ook kunnen de MFO's helpen bij het opzetten van structuren.”

“ Jazeker, we worden er sterker van, zowel financieel als qua uitstraling.”

“ Jazeker, omdat we veel hebben geleerd, en de informatie en steun altijd kunnen gebruiken. We hopen dat het contact met de MFO versterkt wordt, en dat we in contact komen met andere Afrikaanse organisaties die met een dergelijk onderwerp als educatie bezig zijn.”

De erkenning van de positieve rol die MFO's kunnen spelen sluit echter pittige kritiek niet uit. Daarbij speelt het gevoel van onderwaardering een rol. Migranten hebben de kennis en expertise van het land, dus waarom niet gebruiken?

“ Gelukkig gaat de minister de kartelvorming van de MFO's te doorbreken. Er is ongelijke concurrentie, in theorie kan iedereen een beroep op doen op steun van het ministerie maar in de praktijk is dat onzin. Tegen een grootmacht als OXFAM/Novib met 180 professionele werknemers is niet op te boksen. Meer dan 80% van het budget gaat naar de MFO's. MFO's zien organisaties niet als partners, want partners moeten gelijk zijn. 90% van de MFO's is blank. Projecten worden 4 á 5 jaar van tevoren bedacht en dan wordt het beleid vastgesteld zonder rekening te houden met veranderingen en de diaspora te informeren. MFO's hebben een koloniale manier van werken. “ (organisatie gesteund door MFO's).

“ Trage communicatie, hoge vorm van bureaucratie. Zij horen ons niet. Als er geen persoonlijke relatie is ben je alleen maar een nummer. Waarom werken er niet meer Afrikanen bij de MFO's? MFO's concurreren met elkaar in plaats van samen te werken.”

“Alles staat al vast bij de MFO's - dit is onzinnig, ze moeten meer open zijn” (MO met ruime ervaring in contacten met MFO's).

“ De invloed van MO blijft beperkt wanneer migranten geen deel uitmaken van de instituties zelf.”

“ Problemen die we tegenkomen , zijn voor een deel mentaliteitsproblemen. Europeanen en Afrikanen snappen elkaar niet. Onze coördinatoren daar moeten bijvoorbeeld ook betaald worden om het rendement van het project te vergroten. Dit is iets waar de Nederlandse MFO's geen geld voor beschikbaar stellen. Onze coördinatoren daar zoeken snel ander werk omdat ze daar wel voor betaald krijgen. Op die manier verliezen we goede mensen.”

“MFO's functioneren overdag en doordeweeks, terwijl de meeste MO's vooral in het weekend en in de avonds werken. Mensen van migrantenorganisaties zijn over het algemeen vrijwilligers en hebben vaak ook gewoon een baan. Met als gevolg dat de MFO's vaak niet aanwezig kunnen zijn bij activiteiten van de

diverse organisaties. Deze vinden voornamelijk in de weekenden en avonden plaats, zodat de MFO's geen goed beeld krijgen van de werkelijke activiteiten van de organisaties. Ook moeten vertegenwoordigers van MO's als zij subsidie willen aanvragen op een doordeweekse dag naar bijvoorbeeld Den Haag afreizen, wat ze niet alleen geld kost voor de reis maar ze ook vaak verplicht tot het opnemen van een vrije dag."

"Ontwikkeling moet een verandering met zich mee brengen. Een verandering van onderaf. Wanneer men samenwerkt met MFO's dan komt deze verandering niet tot stand, omdat zij een verlengde zijn van het westerse systeem. Er zijn een heleboel conferenties, artikels enzovoorts, maar alles wordt hier geschreven en in het Nederlands. Hoe kan men dan spreken van *ownership*? "

"Op een positieve uitzondering na is het ons duidelijk dat we niet serieus genomen worden. We zijn geen partners. Ze geven aan ons een project met een gevoel van: 'ach...dan geven we de migranten ook wat.' Omdat we geen partners zijn hebben we geen invloed op beleid. Wanneer we een project indienen bij een MFO moeten we voldoen aan hun criteria."

Tijdens sommige interviews kan men proeven dat de MO's in ieder geval *gedeeltelijk* buiten de bestaande financieringsstructuur met de MFO's zouden willen opereren, c.q. ze willen wel direct door de overheid gefinancierd worden. Ze beseffen echter dat dit politiek moeilijk haalbaar is en ze willen hun zakelijke verhouding met de MFO's niet onder druk zetten door dit uit te spreken.

"We willen ook graag partner van de Nederlandse overheid zijn. Het probleem is dat de Nederlandse overheid niet met onze gemeenschap praat, ze praten alleen van overheid tot overheid, hierdoor krijgen ze geen goed beeld van de werkelijkheid."

"Het nieuwe beleid van Buitenlandse Zaken schrijft gelijke behandeling voor tussen MFO's en MO's. Straks moet iedereen de projecten indienen bij BUZA. Ik ben benieuwd naar praktische uitwerkingen daarvan. "

De opinie over migratiebeleid in het oorsprongland en Nederland

Internationale migratie is een gecompliceerd verschijnsel. Hoewel de respondenten in hun commentaar over migratiebeleid meestal aansluiten op hun eigen situatie en de Zuid-Noord stroom, wordt soms een beeld opgeroepen van deze complexiteit.

"In mijn land is er een spanningsveld tussen migratie en veiligheid, en dan gaat het voornamelijk om de mensen die binnenkomen. Volgens mij wordt *brain drain* in de politiek niet als probleem gezien. In mijn land speelt voornamelijk een immigratieproblematiek. Met name met de Afrikanen uit het buurland. Zij zijn ten

tijde van het conflict in hun land naar ons gekomen. Het cultuurverschil is groot en er is een hoog criminaliteitscijfer onder de immigranten.”

“Voor veel vluchtelingen in de kampen in Afrika komt geld uit de diaspora in het Noorden.”

De MO's zijn het erover eens dat Zuid-Noord migratie leeft onder de mensen in Afrika. Daarbij wordt een verschil gemaakt tussen gedwongen migratie en (vrijwillige) migratie, waarbij het gaat om studie of werk.

“ Veel mensen zijn gevlucht. Mensen willen weg vanwege de situatie daar. Niemand vlucht zomaar. Mensen migreren om een betere plaats te zoeken. Veel mensen die in Nederland zitten willen terug; hier in Nederland is (te) weinig perspectief of vooruitgang. Maar dan moet de situatie verbeteren. Wanneer de situatie in Afrika beter is zouden er minder mensen hierheen komen, maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan.”

“ Onder de mensen waar ik contact mee heb is internationale migratie een topic. We proberen daar ook bij te helpen. Bijvoorbeeld, een nichtje van mij wil graag studeren aan de universiteit in Amsterdam, dan proberen we te kijken wat we kunnen doen.”

“ Voor de mensen is migratie een *hot item*. Er wordt veelvuldig geld ingezameld om een student naar VS te sturen.”

De respondenten zijn in het algemeen voorstander van (vrijwillige) internationale emigratie. In feite verschilt internationale migratie niet van interne migratie. Mensen proberen erop vooruit te gaan. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat het niet alleen gaat om verbetering van de positie van het individu maar dat zowel het ontvangstland als het herkomstland van migratie profiteren. Een voorbehoud wordt gemaakt ten aanzien van *brain-drain* (hersenaftap).

“Het perspectief van de individu wordt hier in Nederland vrijwel altijd onderbelicht. Voor een individu betekent migratie het vergroten van je kansen op een betere persoonlijke ontwikkeling. Daarnaast hoeft migratie niet automatisch slecht te zijn voor het herkomstland.”

“ Migratie is er altijd geweest, en zal ook altijd blijven bestaan. Het onderscheid tussen binnenlandse en buitenlandse migratie is trouwens ook onduidelijk. Of iemand in ons land van het noorden naar de hoofdstad verhuist dan wel naar het buitenland gaat, maakt voor de achterblijvers weinig verschil. Weg is weg.”

“Internationale migratie heeft voor en nadelen. Alleen de nadelen worden in de media besproken. Er zijn echter heel goede dingen die migranten kunnen terugdoen voor hun land – daarnaast kunnen ze ook een bijdrage leveren aan de gemeenschap in Nederland, het is dus vooral een negatief beeld dat door de media

wordt gecreëerd. Wanneer je elkaar begrijpt is er geen probleem. Het is erg dat Afrikanen als een probleem gezien worden. Migratie is iets van geven en nemen. Afrikanen worden gezien als alleen ‘nemers’, terwijl dit niet zo is. Het perspectief moet dus in positieve zin veranderen.”

“ Ja, over het algemeen is migratie goed, alleen de *brain drain* in het land gaat ten koste van de ontwikkeling ons land. De goed opgeleide studenten trekken massaal naar Amerika en in iets mindere mate naar Europa. Er trekken trouwens ook veel artsen weg, niet alleen naar het noorden maar ook naar Zuid-Afrika en Zuid-Soedan.”

Over het (e)migratiebeleid van de landen van herkomst worden niet veel concrete uitspraken gedaan. Dit beleid is er niet of de meeste geïnterviewden hebben er geen weet van.

“ Senegal en Mali hebben beleid, maar wat moet je met landen als Somalië en de Congo? Laat daar maar eens een fatsoenlijke overheid komen. ”

“ Onze regering probeert steeds meer greep te krijgen op migratie. Zo probeert men bewust contact te zoeken naar de diaspora. Ze willen dan wel de lusten (geld), maar niet de lasten van de diaspora (politieke bemoeienis).”

“De *brain drain* moet gestabiliseerd worden en de overheid kan hierin een rol spelen door de beloningen aan mensen voor hun werk te verhogen.”

“ Men moet zich afvragen waarom hoogopgeleiden naar het Westen komen en wat de oorzaken zijn van de trek van mensen naar andere landen. Hoogopgeleiden vertrekken vooral omdat er maar weinig mogelijkheden zijn tot ontplooiing, de vrije meningsuiting ontbreekt, er te weinig geld is en dergelijke. De oorzaken hiervan liggen bij de overheden.”

Wat de Nederlandse overheid betreft is de opinie eensluidend. Die moet het negatieve beeld over Afrikaanse immigranten in de media en onder de mensen corrigeren. En als men illegale migratie wil tegengaan moet er worden samengewerkt.

“De Nederlandse overheid zou het negatieve beeld dat er bestaat over internationale migratie, en in het bijzonder over de Afrikanen, moeten veranderen. Ook moet men de capaciteit die men krijgt gebruiken. Mensen die naar hier zijn gekomen moet je gebruiken, laat ze hier gewoon werken. Hoe kan het dat 2de generatie mensen nog steeds geen Nederlanders zijn. In Amerika is dat anders, misschien wel beter. Nederland is een soort van klein familiebedrijf dat moet veranderen van een besloten vennootschap naar een naamloze vennootschap.”

“ Ik denk dat via institutionele afspraken een betere en flexibelere vorm van migratie tot stand kan komen. Daarnaast moet er beter samengewerkt worden.

Alleen door samen te werken is de migratie beter te regelen en kan men illegale migratie tegengaan.”

Beide overheden hebben een taak op het gebied van voorlichting.

“Het belang van ICT in Afrika wordt onderschat, met name de impact van *chatsites*. In steden gaan vooral jongeren massaal naar internetcafé's om aan *chatsites* en/of *datingsites* mee te doen. De reden hierachter is dat ze verbintenissen zoeken met Europa of de VS. Deze sites kunnen zowel door het herkomstland als het ontvangstland gebruikt worden voor voorlichting. Al is het maar een kleine link naar de bijeffecten van migratie. Er is behoefte aan eerlijke informatie voor potentiële migranten. Het beeld dat Europa de hemel is moet genuanceerd worden. Gebruik van deze sites, kan een goede vorm zijn.”

De rol van de migrantenorganisaties

“De rol van diaspora organisaties is groter dan louter integratie!”

Het is eerder uitzondering dan regel dat de hoofddoelstelling van MO's betrekking heeft op het bijdragen aan de ontwikkeling van het herkomstland en het initiëren van projecten. Maar ook als het niet de eerste doelstelling van een MO is, kan een zinvolle bijdrage worden geleverd aan ontwikkelingsprocessen. Op de vraag wat de MO's en de diaspora in Nederland kunnen betekenen voor de landen van herkomst, verwijzen de meeste respondenten naar *remittances*. Individuele overmakingen zijn vanwege de sterke familiebanden een vanzelfsprekendheid. MO's zien het verlagen van de kosten van overmakingen als een van de taken van ontwikkelingssamenwerking. Het collectief verzenden van geld om het vervolgens weer te verdelen volgens familielijnen is ook een optie om het verzenden van overmakingen efficiënter te maken. Het nadeel dat overmakingen kunnen zorgen voor een afhankelijkheidsstructuur wordt ook gesignaleerd. Voorts wordt de opinie geuit dat individuele overmakingen slechts in beperkte mate te vervangen zijn door overmakingen voor collectieve en sociale doeleinden. Voorlichting zou een belangrijke rol kunnen spelen om hierin verandering te brengen.

Behalve het overmaken van geld worden kennisoverdracht en voorlichting aan potentiële emigranten als belangrijke taken gezien.

“Migrantenorganisaties kunnen hun bijdrage het beste leveren met voorlichting. Zij hebben de directe contacten.”

“Er moet aandacht worden geschonken aan de jongeren in die landen. Men moet het rooskleurige beeld over Nederland en het Westen veranderen. Daarom doet onze stichting ook aan voorlichting aan jongeren en geeft zij aan dat het hier niet alleen rozengeur en maneschijn is, maar dat er wel degelijk hard moet worden gewerkt en dat hier veel dingen ook niet zijn: de taal, de familie, de vrijheid, de gebruiken en gewoonten.”

“ Een belangrijk aspect is bewustwording binnen de migrantengemeenschap. Daardoor creëer je meer animo voor ontwikkelingsprojecten. MO's kunnen met hun expertise en kennis heel veel betekenen voor het herkomstland.”

Het merendeel van de respondenten zegt dat hun organisaties interesse hebben in het uitvoeren van remigratieprojecten. Dit zou moeten gebeuren in samenwerking met de Nederlandse overheid én met de nationale overheid in het herkomstgebied, of anders een betrouwbare NGO. Voorwaarde is wel dat de situatie van het land terugkeermigratie toelaat. Sommige organisaties zijn al concreet bezig (geweest) met dergelijke projecten

“ Tot 1993 was remigratie heel gewoon. Studenten gingen naar het buitenland maar kwamen wel gewoon terug. Nu de situatie veel moeilijker is geworden, zie je dat remigratie is afgenomen. Wanneer men nu praat over remigratie moet rekening worden gehouden met de vraag: wat kunnen remigranten terug doen?”

“ De Wereldbank zou meer moeten investeren in de diaspora. Veel migranten komen naar Westerse landen waardoor er een overcapaciteit in het Westen ontstaat van hoogopgeleide mensen. De Wereldbank zou eraan kunnen bijdragen om deze mensen een baan te geven in hun land van herkomst, zodat hun kennis niet verloren gaat. Veel migranten zouden dit graag willen, terug naar hun eigen land, ook om de *braindrain* tegen te gaan. Terugzenden van hoogopgeleiden met een soort van fonds om zo een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de landen.”

De MO's vinden het hun sterke kant behoren dat ze de taal van het land spreken, dat ze weten waar behoefte aan is en dat ze de wegen weten om mensen te bereiken. Als positief punt wordt ook de loyaliteit aan het oorsprongland beschouwd. Migrantten blijven trouw en tonen doorzettingsvermogen, ze kennen de ellende daar en willen er iets bereiken. De migranttenorganisaties kunnen ons ook een beter zicht geven op wat er in landen van herkomst met overmakingen en dergelijke gebeurt. Naast succesverhalen, werd tijdens een interview een voorbeeld gegeven van (een gedeelte van) een groep jonge mannen in een Afrikaans dorp die overmakingen kreeg uit Nederland en op deze wijze geen prikkel meer had om meer of beter betaald werk te zoeken.

“ De staat en ook de academische wereld zouden in dit kader meer met de MO's moeten spreken om inzicht te krijgen in de rol die overmakingen kunnen vervullen in het kader van ontwikkelingshulp.”

De meeste MO's zijn betrekkelijk klein. Als voordeel hiervan wordt genoemd dat zij gemakkelijk het overzicht binnen de organisatie bewaren. De communicatiestructuur is effectief, wat de kwaliteit van de projecten ten goede komt. Ook noemt een MO het een voordeel dat men door de geringe omvang wel gedwongen is om zich te specialiseren.

Tegenover deze voordelen staan ook nadelen. Nadeel is dat een kleine organisatie slechts een klein bereik heeft. Nog vaker wordt gezegd dat de communicatie met het thuisland

moeizaam verloopt (Internet werkt niet goed) en dat men wil professionaliseren. Het feit dat het bij de meeste MO's om vrijwilligerswerk gaat wordt gezien als een probleem.

Van de overheid in eigen land verwacht men weinig. Zoals een respondent opmerkte:

“Belangrijkste obstakel voor ontwikkeling is echter de lokale overheid in mijn land. Lokale overheden zijn corrupt, zij hebben een slechte structuur en zijn zeer traag. Voor ons is dat wel de belangrijkste beperking in het project.”

Tenslotte hebben we gevraagd wat er moet worden gedaan om de MO's te versterken. Opvallend is dat zij zichzelf niet sparen.

“Meer mobilisatie van mensen: hoe meer zielen hoe meer druk er vanuit de diaspora kan worden uitgeoefend op ontwikkelingssamenwerking.”

“MO's moeten zich eerst goed organiseren in het land waar ze zitten. Pas daarna kunnen ze wellicht beter ontwikkelingsprojecten implementeren.”

“In ieder geval doorgaan met de huidige activiteiten, een denktank creëren met verschillende NGO's/diaspora organisaties. Ervaringen uitwisselen tussen de organisaties. Afstappen van de eilandenpolitiek die de verschillende organisaties van elkaar scheidt. Het creëren van netwerken. In de toekomst georganiseerd naar voren komen in plaats van deze eilandenpolitiek bedrijven.”

“Natuurlijk is er terzake professionalisering een verbetering aan onze kant. En dat heeft ook te maken met financiering. Wij willen ons graag professionaliseren door middel van een betaalde kracht. Maar daar worden we niet in ondersteund door MFO's. De vraag is willen ze dat? Want zo worden we wel concurrenten van elkaar en wil je iemand zo ver ondersteunen zodat hij een concurrent wordt? “

Conclusies en aanbevelingen

In de voorgaande paragrafen hebben we de MO's aan het woord gelaten. In deze slotparagraaf geven we een samenvatting van het voorafgaande. Ook trekken we conclusies en geven aanbevelingen.

De Afrikaanse diasporaorganisaties die zich bezig houden met ontwikkelingsprojecten in hun landen van oorsprong zijn divers van karakter. Dit geldt voor de omvang en het bereik van de organisaties, het budget waarmee men werkt, het type projecten waar men zich op richt en de politieke en economische context waarbinnen deze projecten worden gerealiseerd. De meeste MO's zijn nog geen tien jaar oud en hebben als leden overwegend eerste generatie-migranten. Voor hun projecten ontvangen zij steun van uiteenlopende Nederlandse instanties en organisaties, zoals gemeenten en MFO's. In mindere mate wordt een beroep gedaan op het bedrijfsleven. De MO's zijn meestal op de hoogte van, en hebben hun weg wel gevonden in, het woud van fondsverleners.

De projecten van de MO's in hun landen van herkomst zijn meestal kleinschalig en spelen zich af op lokaal niveau. Het gaat dan om projecten in de sfeer van onderwijs en gezondheidszorg. Toch kan het bereik van kleine projecten groot zijn, zoals in het geval van microkredieten en bewustzijnsprogramma's. De vraag naar de duurzame impact van de projecten laat zich moeilijk beantwoorden, daarvoor zijn de Afrikaanse MO's nog te kort bij ontwikkelingsprojecten betrokken. Veel hangt ook af van de plaatselijke situatie. Meestal is de relatie met de lokale omgeving op informele basis tot stand gekomen en zijn familieleden en goede relaties met dorpschefs van belang. Als redenen om niet op formeel niveau met overheden in zee te gaan worden corruptie en inefficiëntie genoemd.

De MO's vinden dat zij zichzelf moeten verbeteren om meer invloed uit te oefenen, maar vragen ook aandacht voor het probleem dat zij op vrijwilligerswerk drijven. Zij vinden tot hun belangrijkste pluspunten behoren dat zij goed gemotiveerd zijn, de gewoonten van het herkomstland kennen, er goed over geïnformeerd zijn en de taal spreken. Deze vormen inderdaad een meerwaarde van de MO's in het ontwikkelingswerk. Toch willen wij hierbij kanttekeningen plaatsen. Namelijk, dat deze meerwaarde moet blijken uit de kwaliteit van de voorgestelde projecten en de uitvoering hiervan. Verder is het zo dat de feitelijke kracht van MO's veeleer hieruit bestaat dat men over sociale netwerken en kennis beschikt op lokaal en/of regionaal niveau en niet zozeer op het nationale niveau. Sociale netwerken kunnen ook een belemmering zijn voor goed ontwikkelingswerk omdat banden en verplichtingen kunnen leiden tot minder objectiviteit en efficiëntie. Naast kennis van een samenleving is voorts technische kennis noodzakelijk. Tenslotte kan de perceptie van de thuisblijvers op de emigranten wel eens anders kan zijn dan laatstgenoemden denken. Wel moet erkend worden dat sterke motivatie gewoonlijk een sterke kant van de MO's is.

Een ander aspect van de meerwaarde betreft echter het *ontwikkelingspotentieel* van migranten en hun organisaties. MO's ontleen hun bestaansrecht in hoge mate aan het transnationalisme van migranten, het gevoel van verbondenheid met twee landen en hieruit voortvloeiende activiteiten. Zoals alle mensen hebben migranten meerdere loyaliteiten en identiteiten; het verschil met niet-migrant is dat migranten dikwijls een brug slaan tussen landen, regio's en culturen. Ontwikkelingsprojecten vormen een van de pijlers van deze brug. Kortom, het transnationalisme biedt een groot potentieel voor ontwikkelingssamenwerking.

De indruk bestaat dat er tussen eerste generatie MO's en tweede generatie MO's (een minderheid) verschillen bestaan. Laatstgenoemden kunnen zich meer onttrekken aan persoonlijke banden, wat zowel voor- als nadelen heeft. Zij zijn ook meer assertief en eisen een plaats op in het ontwikkelingscircuit.

- Transnationalisme biedt een groot potentieel voor ontwikkelingssamenwerking. Dit potentieel moet verder ontwikkeld worden door dialoog, uitwisseling van ervaringen, informatie over fondsen en programma's die de capaciteit van ontwikkelinggerichte MO's kunnen vergroten. Speciale aandacht vereist de 2^e generatie MO's.

Een ontwikkelingsproject kan men geslaagd noemen als zij duurzaam is en bijdraagt tot verbetering van de levensstandaard en verhoging van de zelfredzaamheid van de betrokken doelgroep(en). Voor grootschalige programma's kan hieraan toegevoegd worden de bijdrage aan realisering van de milleniumdoestellingen. De slaagfactoren van de MO's zijn dezelfde als die van Nederlandse ontwikkelingsorganisaties. Afgezien van specifieke contextafhankelijke factoren gaat het om het adequaat inspelen op een vraag, spoedig zichtbare resultaten, *ownership* van het project, en professionaliteit van de uitvoerders. De faalfactoren betreffen het ontbreken hiervan. De vraag is in hoeverre de sterke punten van de MO's, te weten sociale contacten en lokale kennis, een meerwaarde vormen ten opzichte van het werk van soortgelijke Nederlandse ontwikkelingsorganisaties. In de interviews wordt voornamelijk gerefereerd aan de start van de projecten. In hoeverre lokale kennis en contacten doorslaggevend zijn voor het succes van de projecten is niet duidelijk.

- Het is nodig om onderzoek te doen naar de meerwaarde van de specifieke eigenschappen van migrantenorganisaties in ontwikkelingsgerichte activiteiten.
- Monitoring en evaluatie van bestaande projecten en programma's van Afrikaanse MO's moet plaatsvinden om bij te dragen aan kwaliteitsverhoging en capaciteitsopbouw van de betrokkenen. De monitoring moet gebeuren door een instantie die onafhankelijk is van de fondsverlenende instituties.

MO's zijn zich bewust van de bredere omgeving waarin de projecten worden gerealiseerd. Men weet heus wel dat bij 'ontwikkeling' meer komt kijken dan een gebouw neerzetten of computers doneren. Dat de gemeenschap betrokken moet worden bij projecten is een algemeen aanvaarde wijsheid. De complexiteit van het ontwikkelingsvraagstuk wordt onderkend. Echter, men moet ergens beginnen en de middelen zijn beperkt. Onderwijs wordt dan vaak als ingang gezien. Met steun van MFO's houden enige MO's zich bezig met *peace-building* processen. Opvallend is echter dat maar een gering aantal MO's hun projecten of programma's expliciet richt op goed bestuur en/of democratiseringsprocessen (meestal in de sfeer van voorlichting). Deze zaken die zij zelf belangrijk voor het ontwikkelingsproces vinden en die ook hoog in het vaandel staan van de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking verdienen meer steun.

- Ontwikkelingssamenwerking zou samen met MO's de mogelijkheden moeten nagaan om goed bestuur en democratiseringsprocessen in de landen van herkomst te versterken.

Van de Nederlandse overheid en MFO's verwacht men advies en financiële steun. Maar ook wil men meer aandacht, meer dialoog en meer betrokken worden bij het ontwikkelingsbeleid. Tevens wil men meer begrip voor het feit dat MO's vaak drijven op vrijwilligerswerk. Voor het landenbeleid van OS bestaat weinig begrip en/of waardering. De MFO's zijn belangrijk voor de MO's. Zij stimuleren professionaliteit onder de migranten en met hun steun kunnen programma's en projecten grootschaliger worden.

Toch is kritiek op de MFO's vrij algemeen en lang niet mals. Kennelijk schort er iets aan de communicatie. Van de drie grote MFO's Oxfam/NOVIB, ICCO en Cordaid hebben wij twee geïnterviewd (de derde gaf ondanks veelvuldige mails en telefoontjes geen respons). Deze twee erkenden dat er sprake is van een spanningveld tussen MFO's en MO's, zoals blijkt uit de volgende citaten:

“Een groot probleem van de MFO's en de diaspora organisaties is dat ze arrogant zijn, ze denken beide alles te weten en zouden eigenlijk met elkaar samen moeten werken om zo hun kennis te bundelen.”

“Migrantenorganisaties zijn natuurlijk niet allemaal hetzelfde. Somaliërs hebben volkomen andere agenda's dan Surinamers bijvoorbeeld. Generaliseren is gevaarlijk. Maar wat zij zeggen is dat wij te bureaucratisch zijn, te traag en dergelijke zijn, en daar moet ik ze helaas allemaal gelijk in geven. Wij zijn ook niet altijd in staat zijn om uit te leggen hoe het komt dat er zo'n administratieve druk op onze schouders ligt. De kritiek geldt met name voor de grotere MFO's die met overheidsgeld werken, en in veel mindere mate voor kleinere clubs zoals X-Y. Het schrijnende is ook, en dat is moeilijk uit te leggen, dat wij met onze keuzelanden werken. En daarbij komt kijken dat bijvoorbeeld een fantastisch project uit de Ethiopische diaspora gewoonweg afgekeurd wordt omdat wij niets van het land afweten.”

MFO's en MO's zijn vooralsnog 'tot elkaar veroordeeld'. Het is goed dat het spanningsveld tussen MFO's en MO's wordt erkend.

- De problemen kunnen op jaarlijkse bijeenkomsten onder onpartijdig voorzitterschap worden besproken. Het doel van de bijeenkomsten moet zijn wederzijdse misverstanden uit de weg te ruimen om effectiviteit van de programma's en projecten van MO's te verhogen.
- Voor het Linkis programma moet worden afgestapt van de keuzelanden.

Afgezien van de vluchtelingenproblematiek, blijkt dat de MO's zijn ingebed in een groter systeem waarin voor veel Afrikanen (interne en internationale) migratie als een middel voor verbetering van hun leefsituatie wordt gezien. Over het migratiebeleid in het land van herkomst is weinig bekend, noch is er de neiging om dit beleid te beïnvloeden. Wel wordt opgemerkt dat door voorlichting het optimistische beeld over emigratie naar het Westen kan worden bijgesteld. Wat de relatie tussen de overheden van de herkomstlanden en de MO's betreft heeft een omslag plaatsgevonden. Emigranten worden niet langer als 'overlopers' gezien maar als 'landgenoten in den vreemde' die kunnen bijdragen aan de ontwikkeling. Ghana biedt een goed voorbeeld. Het land steunt initiatieven van kennisoverdracht, onder andere door MIDA (Migratie en Ontwikkeling) programma's zoals het *Ghana Health* project, gecoördineerd door IOM-Nederland. Kaapverdië is een ander voorbeeld. Onder invloed van de Kaapverdise migrantenorganisaties erkent de vertegenwoordiging in Nederland dat de diaspora het land kan helpen en niet alleen door de overmakingen. De overheid wil investeringen van

migranten stimuleren en denkt samen met de Internationale Organisatie voor Migratie (de IOM) over terugkeermigratie. Tijdens het onderzoek bleek dat de vertegenwoordigingen in Nederland van Burkina Faso en Kenya pogingen in het werk hebben gesteld om met ontwikkelingsgerichte MO's in contact te treden. Vooralsnog hebben deze weinig effect gesorteerd. Overigens zijn in andere Europese landen meerdere voorbeelden te vinden van samenwerking tussen herkomstlanden en diaspora's. In dit verband kunnen bijvoorbeeld Senegal en Mali genoemd worden, de *co-développement* programma's van Frankrijk en de initiatieven van ACCORD in Engeland.

- Er moet verder worden nagedacht over wegen waardoor de Afrikaanse overheden met de MO's in Nederland kunnen samenwerken om de positieve invloed van de diaspora op ontwikkelingsprocessen te vergroten.
- Afrikaanse MO's handelen niet in een MO-vacuum. Lessen kunnen worden getrokken uit ervaringen van Aziatische en Latijnsamerikaanse MO's, in het bijzonder waar het migrantenrechten en sociale overmakingen betreft (bijvoorbeeld het Mexicaanse 1 plus 3 programma). Lessen kunnen ook worden getrokken uit ervaringen van initiatieven en programma's van andere Europese landen.

Bij de dialoog tussen OS en MO's die nu op gang is gekomen zou een bredere rol van de MO's bij ontwikkelingsprocessen op de agenda moeten komen. Voor tijdelijke en remigratie bestaat reeds belangstelling. Hierboven maakten wij echter een opmerking over mogelijke MO-programma's op het terrein van *good governance* en/of democratiseringsprocessen. Hieraan kan worden toegevoegd dat, een enkele uitzondering daargelaten, Afrikaanse MO's in Nederland vooralsnog geen eigen rol zien in het stimuleren van transnationaal ondernemerschap, particuliere investeringen en collectieve overmakingen ten behoeve van sociale doeleinden in de herkomstlanden.

- Transnationaal ondernemerschap, toerisme, particuliere investeringen, sociale overmakingen moeten vaker op de agenda's van het overleg tussen MO's en de instituties van de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking staan.

Het is vooral op de twee laatstgenoemde gebieden dat wij een specifieke rol van BUZA zien. Steun kan bijvoorbeeld worden gegeven aan meerdere EU-landen omvattende initiatieven van MO's op het terrein van democratiseringsprocessen en mensenrechten. Verder zou BUZA discussies kunnen organiseren rond thema's en ideeën die voor de Afrikaanse MO's nog een innoverend karakter dragen, zoals het stimuleren van particuliere en collectieve, sociale investeringen.

Geïnterviewde organisaties en personen

Sub-Sahara migrantenorganisaties

Africa Capacity (algemeen)
Africa Next Door (algemeen)
Afroneth (algemeen)
Stichting Talentueux/Kast International (Angola en Congo)
SOKCA (Stichting Ondersteuning Kinderen uit Centraal Afrika)
Ikibiri (Burundi)
Izere (Burundi)
Reragakura (Burundi)
Bambale (Congo)
Bianco Boluma (SNCA) (Congo)
Bienco (Congo)
MSAADA-CNS (Congo)
African Women Perspective (Ethiopië)
Dir (Ethiopië)
Ghanfua Kroye Kno Twente (GKKT) (Ghana)
Sankofa (Ghana)
Stichting Progresso Cabo Verde (Kaapverdië).
UKEA (Kenia)
Diasis-Diafa (Mali)
IBEM (Nigeria)
Nigerian Women Association (Nigeria)
Dusabane (Rwanda)
Jappo (Senegal)
Mambambe-Papa Assane Sow (Senegal)
Nuba Mountains Solidarity Abroad (NMSA) (Soedan) .
NEDSOM (Somalië)
Hirda (Somalië)
Pearl of Africa (Uganda)

Overige organisaties en personen

Daar el Atfaal (Marokko)
Geert Brugmans (Cross Your Borders)
Mindanda Mohogu (Mindanda Business and Consultancy)
Joseph Seh (PSO)
Ismail Awil (SMS-vluchtelingen)
Marieke van Geldermalsen (Nederlands Comité voor Burundi)
T. Lepoeter (Stichting Hulp op het Platteland, Kenia)
Alphonse Muambi (St. Contact Afriek en Educatie)
Leila Rispens (OXFAM/NOVIB)
Pim Verhallen (ICCO)
Hans Zappey (Kaapverdië kenner)

Literatuur

Abad, L.V., Xavier Aragall et al. (2005) *Codesarrollo: Migraciones y desarrollo mundial*. Madrid. CIDEAL.

Akologo, S.Z. (2005) The Role of Diaspora-based Organizations in Socio-Economic Development at the Local Level in Ghana. In: Takyiwaa Manuh (red.) *At Home in the World? International Migration and Development in Contemporary Ghana and West Africa*. Accra. Institute of African Studies/UNDP, pp. 335-350.

Haas, Hein de (2006) *Engaging Diasporas. How Governments and Development Agencies can support Diaspora Involvement in the Development of Origin Countries*. A Study for Oxfam Novib. Den Haag.

Heelsum, Anja van (2004) *Migrantenorganisaties in Nederland*. Deel 1, aantal en soort organisaties en ontwikkeling. Utrecht. FORUM. Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling.

Heelsum, Anja van (2006) *Afrikanen uit Angola, DR Congo, Ethiopië, Eritrea, Nigeria en Soedan in Nederland, een profiel*. The Hague. Ministry of Justice,.

Heelsum, Anja van (2005) *Database van Afrikaanse organisaties*. Amsterdam. IMES.

Kessel, Ineke van en Nina Tellegen (2000) *Afrikanen in Nederland*. Amsterdam-Leiden. KIT en ASC.

IOM (2001) *The Link Between Migration and Development in the Least Developed Countries*, Geneva. IOM. Artikel geopend augustus 2006 op www.iom.int

Meer J. van de (red.)(2004), *Stille Gevers; Migranten en hun Steun aan het Thuisland*. Amsterdam. De Balie.

World Bank (2003) *Global Development Finance Report 2003*. Washington.

The role of African Migrant organisations in the Netherlands and Development

Since the publication of the World Bank Report 2003, there has been an increasing interest in the topic of 'international migration and development'. In the report the Bank focuses attention to the fact that the amount of migrant's remittances to their home countries exceeds the total amount of official development aid. Since these remittances have a positive effect on household's incomes, contribute to less poverty and increase the foreign currencies of poor countries, the role of migrants is viewed as positive with regard to 'development'. Undoubtedly individual migrant remittances constitute an important part of the development impact of international migration but they are not the only one. Other positive impacts concern collective remittances for social aims ('philanthropic remittances'), knowledge transfer by both temporary and permanent return migration, home visit and tourist expenditures, transnational entrepreneurship and foreign investments. It should be remarked that these impacts are not only generated by individual activities but also channelled by way of migrant (or diaspora) organisations (MOs).

In this section we will explore the opportunities for the Ministry of Foreign Affairs to link with development oriented MOs in the Netherlands to optimize the contribution of MOs to local, regional and national development in the countries of origin. As migrant organisations we consider the fairly broad range organisations that define themselves as such, including refugee organisations and 2nd generation migrant's organisations. Development MOs are all MOs with explicit development objectives. Development is considered in a broad sense comprising economic, social and political dimensions as well. The sources for this section are the expert meeting on 'International migration and national development: Viewpoints and policy initiatives in the countries of origin' (Nijmegen, August 2006); a survey among African MOs in the Netherlands registered at the Chambers of Commerce (Van Naerssen, Kusters and Schapendonk 2006); one of the authors own experience with Southeast Asian migrant organisations over the years; and reports on migration and development, notably a report of Hein de Haas (2006).

Among others, the latter report presents an overview of fairly recent activities of the Ministry of Foreign Affairs in the field of international migration and development. De Haas mentions a number of recent policy documents; several initiatives with regard to return migration with programmes such as MIDA and IntEnt; a rather modest interest to facilitate private remittances (mainly through a link with NFX); and a strong link with civil society development initiatives by way of linkages with Dutch co-financing agencies (CFAs). His overview shows that the Ministry of Foreign Affairs is already involved in the migration and development debate but that a clear policy with regard to the role of MOs in the Netherlands and development in the home countries has not been developed yet.

The aim of the survey among African MOs in the Netherlands was to obtain a picture of:

- their development activities in the countries of origin;

- their development vision;
- their expectations of Dutch development aid;
- their opinion about migrant policies in country of origin and in the Netherlands as well;
- their opinion concerning the role of the diaspora in the Netherlands and in the country of origin

There are many African MOs in the Netherlands. A survey of Anja van Heelsom (2006) among migrants from six African countries counted some 150 organisations. In this section we limit ourselves to development MOs that will say to MOs with a clear objective to contribute to development in the countries of origin, as registered at the Chambers of Commerce. Moreover, we focus on the 11 core countries of the larger research programme on International Migration en National Development: Burkina Faso, Burundi, Congo (Democratic Republic), Ethiopia, Ghana, Cape Verde Islands, Kenya, Nigeria, Rwanda, Sudan, and Uganda. On the basis of information from the CFAs, internet and other sources of information a list of all development MOs was composed. After that, it was checked whether these organisations still existed. It turned out that many MOs had stopped their activities or could not be reached. At the end, the list comprised 67 African development MOs (see Joep Kusters et al. 2006). Subsequently, for each core country two MOs were selected randomly. Besides, a selection was made of the umbrella and network organisations and two CFAs were interviewed. Not all the selected MOs could be interviewed, among others due to the fact that the survey was held during June-July, partly the holiday period. As for Kenya, only one MO could be reached. As for Burkina Faso, no development MO could be found.

The African development MOs are diverse in character. This is valid for the size, the reach of the MOs, the budget available, the types of projects and the political and economic context where in these projects need to be realized. The majority of the MOs are less than ten years old and their members are mostly 1st generation immigrants. They are supported by a diversity of Dutch organisations and institutions such as municipalities and Dutch CFAs. There is less involvement of private business (although there is). MOs are more or less informed or otherwise found their way in the forest of funding organisations

De projects of the MOs in their countries of origin are mostly local and small scale. They are particularly represented in the sectors of education and health care. Nevertheless, the reach of small scale projects can be large such as in programmes of micro-credit and awareness rising. The question of the sustainability of the projects is hard to answer since most of these projects started only recently. Much depend on the local situation too. Most of the time the relation with the local environment was established at an informal level and good relations with family members and village chiefs were important. The reasons for not engaging with local authorities at the formal level are corruption and lack of efficiency.

The MOs are of opinion that they have to improve their capacity to have a larger impact but they also point out that much of their work is on voluntary basis. As their assets they

mention strong motivation, knowledge of the culture in the country of origin, being well informed and speaking local languages. These are indeed major components of the added value of MOs in development cooperation.

Nevertheless, some comments on this added value should be made. The real asset of the MOs is that they possess social networks and knowledge at the local and regional level, not that much at the national level. Social networks constitute useful social capital but they might also constrain development since linkages and obligations might lead to less objectivity and efficiency. Local knowledge and local relations are, of course, important but it should also be realized that they are no substitute for professional and technical skills. Finally, the perception of people in the home countries regarding emigrants is not necessarily always positive.

There are indications that there are attitude differences between 1st generation and 2nd generation migrants. The latter personal ties with people of the home country are less strong, which have both advantages and disadvantages. A disadvantage is that the 2nd generation is usually less engaged in individual remittances but the advantage is that they are inclined to support social remittances. The 2nd generation MOs (a minority) seems more assertive and demands a place in the development circuit.

A development project is successful if it is sustainable, contributes to welfare improvement and empowerment of the target group. For large scale programmes one can add the contribution to the realisation of the millennium development goals (MDGs). The success factors of African MOs are the same of Dutch development oriented organisations. Apart from factors dependent on the specific regional or country contexts, the major factors that contribute to success are adequate anticipation on the demand, short term visible results, *ownership* of the project by the target group, and professionalism of the project initiators. Project failures are mostly due to the lack of these factors. The question is whether the strong assets of MOs, namely social contacts and local knowledge, constitute an added value compared to similar Dutch development NGOs. During the interviews references to this added value have been made concerning the start of the projects. To which degree local knowledge and social capital are decisive for the success of projects is however not clear.

African development MOs are well aware of the broader context wherein the projects need to be implemented. They know that 'development' is more than erecting a building or the donation of computers to students. The need to involve the community is a common wisdom and the complexity of 'development' is acknowledged. However, one has to start somewhere and the resources are limited. Education is often considered as a good entrance, and usually there is a demand for. With support of CFAs some MOs are involved in *peace-building* processes. However, this does not alter the fact that only a small number of MOs are explicitly involved in issues of good governance and processes of democratisation (mostly in the form of information campaigns). Initiatives in this respect deserve strong support, the more so since these are issues that the MOs themselves consider as crucial for the development process and that are high on the agenda of Dutch development cooperation.

African MOs expect advice and financial support of the Dutch government and CFAs. There is a lack of understanding and appreciation of the country policy of Dutch Development Cooperation. Larger attention, more dialogue and a stronger involvement in Dutch development policy are desirable. At the same time, MOs want more understanding for the circumstance that they are often dependent on volunteer work.

The CFAs are important for the MOs. They encourage professionalism among the migrants and their support enables programme's en projects to be implemented at a larger scale. Nevertheless, there exists wide spread and outspoken criticism of CFAs. Apparently mutual communication is not optimal. The two representatives of two CFAs we interviewed recognize that there is a field of tension between CFAs and MOs as the following quotations (of CFA representatives) prove:

“A great problem of the CFAs and the migrant organisations is that both sides are arrogant. They both think that they know all, instead of cooperating to share knowledge and join forces.”

“Migrant organisations differ from each other, so we should not generalize. But what they say about our bureaucracy, our lack of decisiveness and the like, unfortunately, is true. They difficulty is also that our choice for a selective group of countries is difficult to explain.”

Apart from the problem of refugees, it appears that the MOs are embedded in a larger system wherein for many Africans (internal and international) emigration is a way to improve the household and/or family livelihood. Among the African MOs in the Netherlands it appears that there is not that much knowledge about migration policies in the country of origin, nor is there an inclination to influence or exert pressure on this policy (such as the Mexican and Philippine diasporas do). One suggestion repeatedly made was that information should be provided to change the rather optimistic picture of migrant's life in Western countries.

The interesting thing is that world wide a change has taken place in the relationship between the governments of countries of origin and MO. Emigrants are no longer viewed as 'defectors' but as 'countrymen abroad' who can contribute to development. Ghana is a case in point. The country supports initiatives of knowledge transfer, among others the MIDA (migration and development) programme 'Ghana Health project' coordinated by IOM-Netherlands. Another example is Cape Verde, which aims to encourage migrant's investments and consider cooperation with the International organisation of Migration (IOM) to start return migration programme. In our interviews mention was made of the representatives of Burkina Faso and Kenya in the Netherlands who have undertaken efforts to link with MOs. In other European countries there are other, and more large scale examples of cooperation between governments and their diasporas, such as the *co-développement* programmes of France (since 1997) and the initiatives of ACCORD in the UK.

Recommendations

The above research results and observations lead to the following conclusions and recommendations.

- There are several hundreds of initiatives of Dutch civil society in the field of development cooperation with non- Western countries. These NGOs are mostly locally or regionally based, their projects are small scale and their funding sources diverse. The development oriented African MOs fit into this pattern. Although they possess specific assets such as knowledge of foreign cultures and languages, there are no reasons to give them a privileged position for participation ('having a say') in development cooperation and funding. The major criterion for funding should be the professional qualities of the implementers and the quality of the project. The aim of development is not here but there, in the home countries of the MOs.
- However, a different matter is the *development potential* of migrants and their organisations. To a large extent MOs exist because of transnationalism, the feeling of being rooted in and part of two countries and the behaviour that fits the feelings. Like all people, migrants have multiple loyalties and identities. The difference with non-migrants is that migrants often have to bridge two countries, regions or cultures. Development projects in countries of origin may constitute one of the pillars of the bridge. In short, transnationalism offers a huge potential for development cooperation.
- This potential should be exploited, and optimised among others by dialogues, information regarding funding opportunities, and capacity building programmes. Special attention should be paid to the 2nd generation of migrants
- Most African MOs in the Netherlands are small and rely much on volunteer work. While acknowledging the value of the volunteer work, Dutch Development Cooperation agencies should facilitate and increase the quality of the work of MOs as much as possible, e.g. by organizing trainings and exchange of experience sessions.
- For the same reasons of quality increase and capacity buildings, monitoring and evaluating of current projects and programmes of African MOs should take place preferably by an institution, which is independent of funding agencies.

- During the past few years a dialogue between Dutch development agencies and MOs has started. Return migration and (mostly) small scale projects are now on the agenda. This agenda could be broadened by paying attention to and encouraging social remittances, transnational entrepreneurship, private investments and tourism in countries of origin.
- Special and careful attention should be paid to opportunities of MOs to engage in programmes in the field of good governance and democratisation processes in the countries of origin.
- African MOs are not acting in a migrant vacuum. Lessons could be learned from Asian and Latin-American MOs, in particular with regard to lobbying at the African national governments for migrants rights and facilitating social remittances (e.g. the Mexican 1 plus 3 programme). Lessons could also be learned from existing initiatives and programmes in other European countries.
- Projects of MOs in *all* African countries should be considered for funding and other forms of support.
- Dutch CFAs are building up useful experience in engaging with MOs. It is good that both sides acknowledge a certain field of tension in this engagement. Problems could be discussed at regular (e.g. bi-annual) meetings chaired by 'a third party'. The aims of these meetings should be the diminishment of mutual misunderstandings and to increase the effectivity of the programmes. The basis for these meetings is the awareness that all participants are involved in a learning process of working together.
- The possibilities for ways of co-operation between Dutch development agencies, African MOs in the Netherlands and governments of the countries of origin should be explored and expanded. Examples are apparently the dialogues with the Embassies of Ghana and Cape Verde.

Working papers Migration and Development series

Radboud University Nijmegen, Migration and development research group, department of Human Geography, reports 1-15

Zoomers, A. and T. van Naerssen (2006). Proposal and working programme: International migration and national development. Viewpoints and policy initiatives in the countries of origin. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 1. Nijmegen.

Adepoju, A. van Naerssen, T. and A. Zoomers (2006). Proceedings of the experts' meeting. International migration and national development: Viewpoints and policy initiatives in the countries of origin. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 2. Nijmegen.

van Moppes D; J. Schapendonk; J. Kusters and M. van der Veen (2006). Summary of the discussions of the experts' meeting: International migration and national development. Viewpoints and policy initiatives in the countries of origin. 23-24 August 2006. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 3. Nijmegen.

Spaan, E. and D. van Moppes. (2006). African exodus? Trends and patterns of international migration in Sub-Saharan Africa. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 4. Nijmegen.

van Moppes, D. (2006). The African migration movement: Routes to Europe. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 5. Nijmegen.

de Haas, H. (2006). International migration and development Nigeria. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 6. Nijmegen

Broekhuis, A. (2006). International migration and development in Burkina Faso, viewpoints and policy initiatives. *Working papers Migration and Development series*. Report No. 7. Nijmegen.

Broekhuis, A. and Ndione B. (2006). Migration internationale et développement. Points de vue et initiatives au Sénégal. *Working papers Migration and Development series*. Report No. 8. Nijmegen.

Muhoza, D. and P. Rutayisire (2006). Migration Internationale et Développement National: Points de vue du Rwanda. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 9. Nijmegen.

Rutten, M. and K. Muli (2006). International migration and development in Kenya. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 10. Nijmegen.

van der Veen, M. (2006). Een inventarisatie van migratiebeleid volgens de Nederlandse Ambassades in Sub-Sahara Afrika, het belang van migratie in PRSPs, en een overzicht van belangrijke beleidsdocumenten *Working papers Migration and Development series*, Report No. 11. Nijmegen

van Naerssen, T.; J. Kusters and J. Schapendonk (2006). Afrikaanse migrantenorganisaties in Nederland. Ontwikkelingsactiviteiten en opinies over ontwikkelingssamenwerking. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 12. Nijmegen.

Kusters, J; R. Plug; J. Schapendonk and T. van Naerssen (2006). Een inventarisatie van Afrikaanse migrantenorganisaties in Nederland betrokken bij ontwikkelingssamenwerking. *Working papers Migration and Development series*, Report No. 13. Nijmegen.

Zoomers, A. and T. van Naerssen (2006) Final report: International migration and national development in sub-Saharan Africa. Viewpoints and policy initiatives in the countries of origin. *Working papers Migration and Development series*, Report No.14. Nijmegen.

Zoomers A. (ed.) (2006) Executive summary: International migration and national development in sub-Saharan Africa. Viewpoints and policy initiatives in the countries of origin. *Working papers Migration and Development series*, Report No.15. Nijmegen.